

právními změnami ztratily obě úřadovny B téměř celé obvody své působnosti. Proto bylo vydáno dne 6. března 1940 vládní nařízení ze dne 25. ledna 1940 č. 75 Sb., podle něhož zřizuje se jedna úřadovna Všeobecného pensijního ústavu v Praze pro Čechy a jedna v Brně pro Moravu. Úřadovna v Brně se rozděluje na dva odbory: český a německý. K odboru německému přísluší pojištění a důchodci německé národnosti, k odboru českému pojištění a důchodci české a jiné národnosti. Příslušnost zaměstnavatelů k jednomu nebo k oběma odborům řídí se příslušností pojištěnců u nich zaměstnaných. Národnost pojištěnců a důchodců, rozhodná pro příslušnost k tomu či onomu odboru, se zjistí jejich prohlášením. Vnitřní organizaci obou odborů upraví se schválením ministerstva sociální a zdravotní správy Všeobecný pensijní ústav v Praze. Vládní nařízení nabylo účinnosti dnem vyhlášení.

Dr. Jindřich.

Studijní odbor magistrátu hlavního města Prahy byl zřízen rozhodnutím primátora Dr. O. Klapy ze dne 3. února 1940. Tento odbor převzal agendu dosavadního oddělení organizačního a normativního. Jeho působnost obsahuje činnost dokumentační (sledování a zaznamenávání právních předpisů z oboru samosprávy), normativní (spolupůsobení při tvorbě norem), organizační (plánování a reforma veřejné správy, organizace úřadu a úřadování, reforma jednacích a kancelářských řádů, sestavení sbírky vzorců vyřízení), vzdělávací (školení obecních zaměstnanců pořádáním kursů a vydáváním učebních pomůcek). Představeným studijního odboru byl jmenován dosavadní vedoucí oddělení organizačního a normativního JUDr. Adolf Štafl, mag. vrchní komisař, jenž je právnícké veřejnosti znám jako odborný publicista v oboru správního práva.

L. S.

L i t e r a t u r a .

Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Jaroslava Kallaba. 24. VI. 1939. (Sbírka spisů právnických a národohospodářských, vyd. K. Engliš a Fr. Weyr. Sv. XCVII). Orbis, Praha. Stran 349.

I. Vědecký sborník, který věnovali šedesátiletému prof. Jaroslavu Kallabovi jeho přátelé a žáci (uspořádali jej pp. Engliš s Weyrem, Sedláčkem, Chytilem a Olšarem) je i bez bližšího zkoumání obsahu především dokladem produktivnosti a pohotovosti právnícké fakulty Masarykovy university, jež ve dvou měsících loňského jara pozdravila tímto tradičním způsobem i druhého ze svých nových šedesátníků. Charakteristika lidské i vědecké osobnosti jubilantovy z pera Olšarova na počátku a seznam jeho literární činnosti na konci Sborníku, znovu připomenou čtenáři vynikající místo, které zaujal Kallab v našem právníctví šířkou i hloubkou své erudice a britkostí svého úsudku i formulace. Proto je pochopitelné, že k vytvoření této literární pocty byli přizváni i jiní autoři, než jeho bezprostřední kolegové fakultní a není snad třeba se tajiti názorem, že hledě na význam Kallabův mohl dokonce okruh těchto spolupracovníků-extraneů dokonce býti ještě větší. — Pro referát o Sborníku Kallabově zvolili jsme stejný postup, jako při Sborníku Weyrově (srv. Všehrd, XX, str. 291 n.) jsouce přesvědčení že více místa, jež na referát tohoto druhu je třeba obětovati, je čtenáři vynahrazeno přesnějším vystižením článků z nejrůznějších oborů a příp. i zaujetím stanoviska k nim.

p. r.

II. Šest trestně-právních příspěvků Kallabova Sborníku je vesměs dílem naší mladší generace kriminalistické. »Zásady trestního řízení proti nepřítomným« jsou předmětem úvahy zesnulého Jos. Keperta (str. 145—162), která

se neomezila jen na výklad norem zákonných, ale přináší i úvahy o tom, v čem zásady řízení proti nepřítomným prohloubiti a zlepšiti. Na první pohled vnučuje se tu analogie s procesem civilním (dvě strany svádějí před nestranným soudem zápas), avšak analogie je pouze zdánlivá. Právě rozdíl účelového zabarvení nároků, zásada akusační ovládající trestní proces, ukazují jasně na rozdíly a na nemožnost analogického řešení problému kontumace v řízení trestním a civilním. Již samo materiální postavení žalobce veřejného, majícího se soudem úkol v podstatě stejný, odůvodňuje autorův názor, že s hlediska pravdy materiální by nebylo překážek provést řízení bez účasti veřejného žalobce. V druhé části pojednání obírá se autor problémem kontumačního řízení proti nepřítomnému obžalovanému. Vodítkem je mu kompromis mezi požadavkem osobní účasti obviněného, resp. obžalovaného, s hlediska materiální pravdy začasť tak nutné (hlavní přelíčení!), a mezi nebezpečím, které tento požadavek osobní účasti pro účel, trestním řízením sledovaný, přináší. Při tom je autor přesvědčen, že dnešní nejen právnícké, nýbrž i mravní kvality veřejných žalobců, zejména jejich úzkostlivé dbaní všeho, co může vésti k objasnění věci, by i ve prospěch obžalovaného, jsou dostatečnou náhradou za příliš striktní zásadu úplné rovnosti stran.

Stať Jos. Lepšíka »Odnětí vojenské hodnosti v trestním právu vojenském« (str. 206—210) i když není dnes, zejména po stránce legislativní aktuální (autor navrhuje de lege ferenda sloučení dosavadních tří druhů odnětí hodnosti: propuštění, kasace a degradace) informuje o předmětu, o kterém se průměrný právník, který nepřišel jako vojenský soudce do styku s trestním právem vojenským, dovídal jen málo. Autor, zmíniv se o stavu před platností vojenského trestního zákoníka z roku 1855, vykládá pak ustanovení tohoto zákona a připojuje ke konci několik slov de lege ferenda, nahoře zmíněných. Od laika zcela pochopitelnou otázkou, proč znal uvedený trestní zákon u důstojníků pouze úplné zrušení hodnosti a zrušení vojenského poměru, zatím co u prostých vojínů poměr nerušil a u poddůstojníků, zbaviv je hodnosti, také ne, zodpovídá autor tak, že by byla obava před uvolněním kázně, které by zařazení bývalých důstojníků mezi mužstvo v zápětí mělo.

V pojednání nazvaném »Subjektivní prvky protiprávnosti« (str. 221—233) podrobuje E. Olšar rozboru nauku, jak byla v novější nauce formulována, zejména Mezgerem. Pojednání Olšarovo, není však pouhou kritikou, nýbrž autor staví naproti učení Mezgrova a ostatních stoupenců této nauky pojetí své. Rozdíl bychohem charakterisovali tak, že Mezger pojímá protiprávnost též subjektivisticky (je mu totožna s vinou, srv. str. 222) a při ohraničení jednání právního od protiprávního jsou rozhodnými psychické znaky v osobě jednajícího. Autor naproti tomu má zato, že skutková podstata trestného činu obsahuje nejen objektivisticky chápánou protiprávnost, nýbrž i subjektivní vinu. »Duševní život pachatelův je vyjádřen souhrnem všech subjektivních znaků, které požaduje skutková podstata, tedy není vyjádřen na př. samotným úmyslem jako formou viny, nýbrž i oněch eventuálních dalších psychických znaků ve skutkové podstatě obsažených a k formě viny v ní vyjádřené se přípínajících«. (Sir. 229). K padělání peněz ve sm. § 1 zák. č. 269-19 by nestačilo, aby si pachatel výsledek ve vnějším světě docílený (vznik nepravých peněz) představil, ale je nutno, aby tu přistoupil další psychický znak pachatele: Chtíti udati peníze jako pravé. Autor vyjímá tedy z Mezgrovy protiprávnosti (objektivní i subjektivní, zahrnující v sobě i vinu) právě subjektivní prvky protiprávnosti a staví tyto prvky na stranu subjektivní viny (kterou odlišuje přesně od objektivní protiprávnosti) jako zákonem požadované doplnění zvláštních druhů viny.

V článku »Pojmové vyloučení pokusu« (str. 259—272) probírá Ant. Ráliš otázku možnosti pokusu u jednotlivých deliktů. Vyloučení pokusu u deliktů kulposních opírá o to, že pokus předpokládá chtění a že chtíti kulposní delikt je nemožno. Pokud nauka možnost kulposních deliktů přiznává, činí tak proto,

poněvadž zaměňuje pokus deliktu za pokus skutku. V dalším zabývá se autor delikty dolosními. Kdežto delikty komissivní, ani nepravé delikty omissivní neskytají pochybnosti o tom, že pokus u těchto deliktů možným jest, vzbuzují pravé delikty omissivní značné pochybnosti. Autor stojí na stanovisku subjektivistickém a zdůrazňuje, že teprve projev vůle, naznačující rozhodný úmysl pachatelův, nikoliv pouhá nečinnost budou u těchto deliktů rozhodnými pro posouzení, zda jde o pokus deliktu omissivního či o pouhou nečinnost, umožňující ještě zákonem požadované konání. O deliktech předčasně se dokonávajících autor soudí, že dobrovolné ustoupení od pokusu tu není možné, poněvadž pokus je u těchto deliktů pokládán za čin dokonaný. Jest ovšem otázkou kriminálně-politickou, jak i autor zdůrazňuje, zda onen »zlatý most«, který zákon pachateli v podobě instituce dobrovolného ustoupení od pokusu staví i v jiných případech, by neměl míti místo i v případě deliktu předčasně se dokonávajícího, což jest ovšem otázkou zákonně úpravy.

Vlad. Solnař informuje ve svém příspěvku »Trojdílný system trestního práva«, (str. 281—284) o návrhu na systematiku obecné části trestního práva, formulovaném bělehradským profesorem Živanovičem. Novinkou tohoto systému jest trojdílnost: trestný čin — zločinec — trest. Jistě jeví se tu ohlas oněch proudů v trestním právu, které se obírají především osobou zločince. Za daného stavu, kdy podmínkou trestnosti je jen trestný čin a ne osoba pachatelova, nemá však systematika Živanovičova místa.

V příspěvku »K otázce vyučovací metody v oboru práva a řízení trestního« (str. 297—305) obírá se *Jarmila Veselá* hlavně spojením theoretického vyučování s úvodem studentů do právní praxe. Praktika k tomu účelu pořádaná ovšem praxi nenahradí, ale postačí, ukáží-li studentu na souvislost teorie s praxí. Autorka zmiňuje se o různých druzích tohoto úvodu, z nichž zvláště je zajímavá metoda klinického pěstování trestního práva přímým předváděním zločinců studentům. Nebezpečí této metody je ovšem pro výkon trestu značné. Tuček.

III. Hynek *Bulín* ml. »Exekuce a trest«. (str. 33—43). Exekucí se míní nucený výkon normy; exekucním titulem pak norma, vykonatelná přímo, bez další formalisace. Proti tradiční nauce, která vidí v exekuci oprávnění, chápe autor exekuci normativně, jako výkon povinnosti, kterou přičítá státu nebo určitým jeho orgánům. Provedením výkonu zaniká povinnost exekučního orgánu, pokud však jde o normu, jejíž splnění se vynucuje, zaniká tato jen, jde-li o donucení přímé a má-li současně exekuce úspěch. Přímým donucením jest i provedení náhradního úkonu. Máme-li na mysli obsah vymáhané povinnosti (*fare, facere, omittere*), pak jen prvé dva typy snášejí představu vykonatelnosti, kdežto nečinnost může být pouze garantována. Přímé vynucení negativní povinnosti jest vyloučeno. Na místě jest pouze donucení nepřímé (pohrožení trestem). Vybočujeme tu tedy z pojmového vymezení exekuce jakožto nuceného výkonu normy, ježto nepřímé donucení jest pouze prostředkem k dosažení výkonu normy, a to obdobně jako trest. Kdežto pak účelem exekuce jest splnění povinnosti, jest účelem trestu odplata nebo prevence. Proti normativním definicím trestu pojímá autor trest účelově, neboť jinak by trest splynul s exekucí (v obou případech jde o vnější donucení k plnění povinnosti).

Pozoruhodné jest zajisté, že autor dospívá vlastně k účelovému kritériu při stanovení znaků pojmových a dále, že k takovému účelovému pojetí musíme nutně dojíti, nespokojíme-li se ryze formální definicí trestu, jež by byla zcela bezobsažná, vykládajíc pojem týmž pojmem. Účelové hledisko však autor nepřijímá při výkladu exekuce. Toto východisko vyhovuje snad snaze, včlenění exekuční řízení do jednotné soustavy hmotného a procesního práva, chápané po způsobu normativní teorie vesměs jako soubor povinností, sotva však může přispěti k objasnění znaků, typických právě pro exekuční řízení. Z obdobné snahy po jednotné konstrukci (vycházející ovšem naopak z práva subjektivního)

vzešla kdysi teorie o nároku na právní ochranu. Nedostatky těchto konstrukcí odkrývá nepřímo sám autor, dospívá ve závěru k ocenění kriteria účelového; nemůže totiž uspokojiti pouhá formální, byť logicky ucelená konstrukce, má-li býti vystižena pravá podstata určitého druhu řízení, neboť tato tkví vždy v typickém jeho účelu.

Karel Gerlich: »K otázce způsobilosti procesní a způsobilosti býti stranou ve sporu« (str. 83—92). Vychází z nauky Kallabovy, zdůrazňuje, že otázka způsobilosti procesní i způsobilosti býti stranou ve sporu jest upravena právem procesním, nikoliv hmotným. Po rozboru literatury a ustanovení rozmanitých procesních řádů dochází autor k závěru, že způsobilým býti stranou ve sporu jest jen ten, komu přiznává právní řád subjektivitu, při čemž jest lhotejně, zda tato právní subjektivita jest dána předpisy práva soukromého či předpisy řádů procesních. Způsobilost procesní jest pak otázkou, týkající se právně-relevantního způsobu zasahování subjektů do procesu, a jest ji opět řešiti z procesního hlediska, t. j. se zřetelem a pro potřebu procesu. Dospívá takto k účelovému pojetí obou pojmů, připomíná autor myšlenku Kallabovu, že totiž nestačí k správnosti teorie její logická bezvadnost, nýbrž žádá se též její praktická upotřebitelnost. Autor se tu snaží překlenouti rozpor dvou protichůdných tendencí; má-li totiž býti procesně-právní pojem strany ve sporu v souladu s právem hmotným, jak ostatně plyne z požadavku jednoty právního řádu, pak vskutku stranu nelze chápati jinak než jako subjekt právní. Právo procesní a zvláště soudní rozhodnutí ukládá stranám povinnosti, jichž nelze ukládati jinému, než prvnímu subjektu; odpovídá tudíž zajisté našemu právu úsudek, že pojem strany ve sporu se aspoň kryje, není-li vůbec totožný se subjektem práv a povinností. Autor se však nijak nevyrovnává s odchylným názorem Horovým, třebaš jej cituje. Pojem strany procesní jde zde dále, a to mimo právní subjektivitu. Pokud jí má býti vystižena funkce orgánů odlišných od obvyklého pojmu strany ve sporu (na př. úředních ve vnučené správě, nebo úřadů, jako fin. prokuratury) lze zajisté ji chápati jako zastoupení *sui generis*. Zbývají pak některé výjimečné případy, o nichž spíše lze říci, že vybočují z normální konstrukce našeho procesu. Spor se tu totiž blíží spíše řízení správnímu nebo řízení nespornému, kde ovšem pojem strany jest mnohem širší (účastníci). Účelové řešení, na němž autor v souhlasu s Horou zakládá svou konstrukci, pohybuje se tedy na cestě mezi dvojm pojetím strany v procesu správním a soudním.

Názor autorův, že se někomu může dostat právní subjektivity ustanovením práva procesního a to pro účel procesu, není zcela jasný; souhlasiti lze s ním potud, že vzhledem k jednotnosti právního řádu nezáleží vskutku na tom, kterou normou jest právní subjektivita některé osoby založena, naproti tomu však zajisté nemůže býti pouhým účelem v procesu vytvořena právní osoba tam, kde jí podle platného práva není. Snahu po rozšíření pojmu strany ve sporu lze sice vysvětliti okolností, že spornému řízení soudnímu jsou přikázány některé výjimečné případy, na které se nehodí konstrukce dvoustranného procesu, jest však otázkou, zda pojetí strany ve sporu, přiměřené těmto výjimečným případům, vystihuje typickou náplň tohoto pojmu zvláště uvážíme-li, že jde vlastně o pouhý pojem *systematický*. Rozhodně pak nelze přiznati, jakoby se otázka právní subjektivity mohla řešiti nějakým zvláštním, odlišným způsobem pouze pro účely procesu a tedy jen s hlediska procesního bez ohledu na právo hmotné. Jinou otázkou jest, uznává-li platné právo v některých případech relevanci zásahů jinakých orgánů, nejsoucích právními subjekty, do sporu. Odporovalo by však logickému i účelovému řešení, kdyby systematický pojem strany ve sporu měl býti abstrahován od právní subjektivity jen k vůli několika výjimečným, ojedinelým případům, jež se ostatně svou povahou blíží řízení nespornému, nebo kdyby snad mělo proto dojiti dokonce ke zvláštní, účelově pojaté konstrukci právního subjektu vůbec.

Vladimír Kubeš: «Mimořádné poměry a platnost smlouvy» (str. 171—186). V řešení problematiky, vyvolané zcela mimořádnými poměry, hrají významnou úlohu tyto kategorie: nemožnost plnění, nedostiznost plnění a odpadnutí typického předpokladu. Nemožnost plnění podle § 1447 o. z. o. nutno ostře lišiti od nechtění, t. j. případu, kdy dlužník jest sice s to plniti, ale plniti nechce. Důsledky § 1447 nelze aplikovati na jiné případy než na skutečnou nemožnost, t. j. neuskutečnitelnost podle přírodních zákonů (n. teoretická) a nemožnost t. zv. praktickou. Nutno vždy vyjiti z obsahu smlouvy, vyloženého podle § 914 o. z. Otázku, zda jde o nemožnost, jakož i předpoklad její trvalosti jest posouditi podle stavu při skončení ústního jednání v I. stol. Přistupuje k pojmu nedostiznosti plnění, kdy plnění sice není neuskutečnitelné, ale vyžaduje takových obětí, že jich nelze dlužníkovi rozumně přičítati (znamenalo by na př. hospodářskou zkázu), dochází autor k závěru, že na tyto případy se nevztahuje § 1447, nýbrž § 7 o. z. čili, že jest přípustné, řešiti jej podle přirozených zásad právních. Tím jest v podstatě vyčerpán úkol právního teoretika a další činnost spadá do volní sféry soudcovy. Pro případy, kdy odpadne základní či typický předpoklad, za něhož došlo k uzavření smlouvy, zdůrazňuje autor, že naše právo neuznává doložku »rebus sic stantibus« a naopak z § 901 o. z. o. lze právě vyvoditi nepřípustnost jejího obecného použití. Tak dochází autor k závěru že ani tato otázka není v zákoně řešena, a že jest nutno sáhnouti k § 7 o. z. Lze tudíž odstoupiti od smlouvy resp. ji prohlásiti za neplatnou, odpadne-li typický její předpoklad. Přihlížíže k oprávněným zájmům stran soudce rozhodne, zda zrušení smlouvy nastává ex tunc nebo ex nunc; řešení ve smyslu § 7 umožňuje pak, aby k nedostiznosti bylo přihlíženo jen tam, kde si to dlužník přeje.

Vychází-li autor z obsahu smlouvy, vyloženého podle § 914 o. z., jest však nutno jíti do důsledků a uvážiti, zda obsahem smlouvy není mnohdy též smlouvě přiměřené risiko resp. mlčky uznávaný smluvní předpoklad, čímž by pojem nemožnosti v souvislosti s pojmem plnění smluvního nabyt jiného smyslu. Podle okolností totiž plnění, které se v poměrech s hlediska smlouvy podstatně změněných od smluvní strany žádá a o němž se judikatura vyjadřuje, že je na této straně nelze rozumně žádati, nebude vlastně již plněním smluvním v duchu a pravdě, nýbrž plněním, které se podle slovního znění smlouvy smluvnímu plnění pouze podobá; může tedy býti něčím zcela jiným, než tím, co si souhlasně smluvní strany jako plnění smlouvy v době uzavření smlouvy představovaly. Proto t. zv. hospodářskou nemožnost plnění bylo by možno vyjádřiti spíše jako nemožnost *pravého* splnění plného obsahu smluvního, vyloženého podle § 914 o. z. Oporu pro tento názor lze najíti přímo i v normativní teorii, která učí, že žádná nesplněná povinnost nemůže býti vlastně ve své pojmové totožnosti dodatečně splněna, a že to, co se vymáhá a co může býti nahrazeno, jest jenom jejím obsahem účelovým. Tím méně lze tedy proti znění § 1447 vymáhati plnění jen zdánlivě souhlasící se zněním smlouvy, avšak vzhledem ke změněným poměrům podstatně jiné a to dokonce tou měrou rozdílné, že jak se vyjadřuje judikatura, nelze ho spravedlivě na dlužníku požadovati.

Pro aplikaci § 7 stanoví autor směrnicí volného uvážení, jež se má řídití přirozeno-právními zásadami, spravedlností a účelností. Naproti tomu nutno upozorniti, že § 7 o. z. na prvním místě poukazuje k analogii a teprve na druhém místě k zásadám přirozenoprávním. Analogii lze pak zajisté shledati v ustanovení § 1447 o. z., o čemž nemůže býti pochyby již proto, že na naše případy část teorie a praxe aplikuje tento předpis přímo. Proto se oklikou přes § 7 dostaneme opět k ustanovení § 1447 a tedy k témuž řešení sporných případů jako přímou aplikací tohoto ustanovení. Soudce nemá tedy možnost, jde-li o případ nedostiznosti plnění vzhledem k mimořádným poměrům, na který dopadá § 1447 aspoň analogicky, rozhodnouti o osudu smlouvy podle volného uvážení, nýbrž smlouvu jest uznati za neplatnou s účinky v cit. předpisu vyčte-

nými. Opory v zákoně postrádá tudíž autorův názor, jakoby v tomto případě bylo možno přihlížeti k neplatnosti smlouvy jen tam, kde si toho přeje právě dlužník.

Dr. Adolf Procházka: »Norma a skutková podstata« (str. 245—257). Autor tu rozvíjí a obhajuje svou nauku o poměru interpretace a aplikace norem. Procházka nauka narazila na prudký odpor stoupců školy normativní, protože se podle ní odkrývání právních norem opírá též o zjišťování skutečností světa vnějšího, čímž se přesunuje těžiště normativního poznání do světa skutečnosti. Naproti tomu podle normativní nauky poznávání norem nemá co činiti s poznáním skutečností a tedy z toho, co jest, nelze nikdy souditi na to, co býti má. Z toho vyvozuje zvláště prof. Dr. Neubauer, že pojem normy nutno omeziti na normy stanovené, a že nutno lišiti interpretaci a aplikaci; dále nutno lišiti normu od pouhé povinnosti. Autor naopak povyšuje právě aplikaci na podstatu právního poznávání. Dovolává se Merklvy nauky o stupňovité výstavbě právního řádu a mimo to též učení Kallabova, podle něhož normativní poznávání spočívá právě v tom, že z empirických výtvorů myšlenkových zjišťujeme právní normu. Zdůrazňuje konečně významný rozdíl mezi normotvornou skutečností a normou. Norma sama pak splývá s pojmem povinnosti a jest poznatelná jen nepřímým, totiž ze skutkových podstat. Tato konstrukce vede ke sblížení světa kausálního a normativního, jichž naprosté odloučení jest hlavní thésis teorie normativní. Zahrnutím aplikace do procesu poznávacího, což jest hlavní příčinou rozporu autorova s normativní teorií, pokračuje vlastně autor důsledně v odstraňování rozdílů. Autorovo ztotožnění aplikace s interpretací jest nepřímým dokladem, že při poznávání norem, jichž obsah určují úvahy účelnosti, nelze se obejít bez součinnosti vůle a nelze použití prostě popisného způsobu poznávání, vedeného pouze rozumem. Vzhledem k tomu lze pochybovati o účelnosti a správnosti odstranění rozdílů typických. Jest sice pravda, že abychom poznali, co jest právem, musíme použití svých smyslů a obeznámiti se s některými skutečnostmi vnějšího světa, avšak nutno zdůrazniti, že *typickou* činností výkladovou jest teprve následující potom funkce úsudková, jíž zjišťujeme obsah normy. Proto jest důvodné, pojmově ji lišiti od předchozího smyslového poznávání skutkového stavu. Na sporu jest dále otázka v podstatě terminologická: zve-li se totiž normou ono typické spětí soudu podmiňujícího a podmiňného projevem vůle, které se vyskytuje typicky u norem stanovených autoritativně, či pouze ona druhá část úsudku (podmíněná), kdežto prvá část (podmiňující skut. podst.) jest pouhým poukazem ke světu skutečností. Rozeznáváme-li pak normy stanovené od odvozených, jde o rozdíl pouze typický, právě tak jako můžeme říci, že výklad norem jest práci typicky poznávací, kdežto aplikace činnosti typicky tvůrčí. Jádro sporu autorova s normativní teorií spočívá tudíž v tom, že autor jde vlastně dále na cestě norm. teorií nastoupené, odstraňující typické rozdíly a vytykající pouze znaky pojmové. Z autorových výkladů lze vyvoditi, že i rozdíl mezi aplikací a interpretací jest pouze rozdílem typickým, nikoliv pojmovým, a že tyto dvě činnosti pojmově splývají, spočívajíce v podstatě ve vyvozování obsahu právních povinností úsudkovou činností ze skutečností světa vnějšího a z vyšších norem.

Z těchto úvah vidíme, jak veliký význam mají v právu právě rozdíly typické, takže ne bez důvodu mluvíme tu o rozdílech pojmových. Uvažme, že právě nejdůležitější a nejobtížnější činností právníka bývá vyhledávání typických rozdílů či znaků, aby bylo možno naléztí rozhraní tam, kde formulace normy má v zápětí, že případy normě odpovídající a neodpovídající tvoří ve skutečnosti plynulou řadu, takže při aplikaci pojmové dělitko v pravém slova smyslu není ani myslitelné. Nelze též přehlédnouti, že odstraněním typického rozdílu stanovené normy a odvozené povinnosti stává se pojem normy vlastně zbytečným, jak ostatně lze vyvoditi i z autorova výroku: »Norma jako taková nejen neměnná, bezčasová, nýbrž vlastně i nepoznatelná; poznati ji lze jen nepřímým...« Zajímavé

jest srovnati autorovy výklady s pojednáním Sedláčkovým o předmětu vědy právní.

Jaromír Sedláček: »Předmět vědy právní« (str. 273—279). Věda právní jako každá jiná věda, podávající objektivní poznatky, musí mít předmět, který je nezávislý na chtění. Předmětem právní vědy jsou pak některá pravidla lidského chování. Jde především o pravidla zjistitelná, obsahující imperativ nebo podmíněný úsudek, pravidla stanovená, daná a tudíž nezávislá na chtění poznávajícího subjektu. Normy jsou sice výtvozem lidského intelektu, ale ve vědě je zkoumáme pouze v jejich závaznostní relaci, při čemž i tuto závaznost chápeme jako daný předpoklad. Proti názoru, jakoby právní norma byla kvalifikována psychologickým donucením, stanoví autor kritérium, rozlišující normu právní od jiných norem tím, že jest zařazena do hierarchické výstavby právních norem. Přistupuje k problému normotvorby, zdůrazňuje autor, že hlavním znakem jest tu projev vůle, neboť kde ho není, není ani právní normy. To platí i o konkrétních normách (smlouvy, posl. pořízení, výroky soudní), takže normou není každá skutečnost, konkretisující abstraktní obsah normy vyšší. Jinak by bylo totiž na př. úmyslné zabití člověka normou; naproti tomu zdůrazňuje autor, že vina pachatelova jest dána teprve normativním výrokem, vyznačujícím se projevem vůle lidského ducha.

Míří-li autor tímto příkladem proti nauce Procházkově o automatické normotvorbě, nutno ovšem uvážiti, že ani podle této nauky není úmyslné zabití člověka normou, nýbrž pouze normotvornou skutečností, z níž teprve vyzoujeme konkrétní normu, totiž, že pachatel má býti potrestán. Procházka pak nečiní pojmového rozdílu mezi jednotlivými skutečnostmi normotvornými, kdežto autor považuje za významné kritérium projev vůle. Lze tedy říci, že to, co pokládá autor za normu, jest u Procházkovy pouhou normotvornou skutečností zvláště kvalifikovanou (projevem vůle).

Autor hájí přísně poznávací funkci právní vědy, ač konstatuje, že předmětem poznání jest v podstatě projev lidské vůle. Uvážíme-li však právě tento vztah normy k vůli a účelu (podle Kallaba nelze si normu mysleti jinak, než jako chtěnou), bude sotva možno přijmouti pro právní vědu metodu poznávací, odvozenou zcela od poznávání ve vědách přírodních. Jest zajisté příznačné, že Kant zařadil právníctví do praktické činnosti lidského intelektu, čímž zdůraznil funkci vůle. Odtud si vysvětlíme pochybnosti, poutající se k stanovisku normativní teorie, hájenému též autorem, že v právní vědě lze vyloučiti zcela účast poznávajícího subjektu na zjištění obsahu norem. Toto pozitivistické stanovisko totiž přehlízí, že fakta přírodní jsou podstatně jiného druhu než fakta právnícká a vůbec fakta života duševního, kde právě vše závisí na stanovisku, jak jest vědec osobně na faktu zúčastněn (viz Emanuel Rádl, Dějiny filosofie, I., 15). Všechny jevy, v nichž se účastní lidská vůle, se vyznačují totiž tím, že je lze hodnotit, o nich sestaviti bilanci, ale nelze jich neutrálně popsat; také fakta právnícká jsou fakty bilančními, nikoliv přírodními. Z téhož hlediska lze vznésti závažné námitky proti autorovu stanovisku, rozlišujícím normy právní od jinakých norem pouze podle zařazení do hierarchické výstavby právních norem; pojem se tu totiž vykládá tímž pojmem. Přihlédneme-li naproti tomu ke vztahu norem k vůli a k účelu, pak uznáme význam psychologického momentu donucovacího; právními se pak jeví ony předpisy, jichž zachovávaní jest podle obecného přesvědčení zajištěno sankcí typického obsahu.

Rudolf Wierer, »Alfreda Rosenberga názory na stát a právo« (str. 329—337). Autor se zabývá hlavně názory uloženými ve spise Rosenbergově *Der Mythos des XX. Jahrhunderts*. Právo vzniklo ze sebeobrany a charakteristickým jeho znakem jest čest. Recepte římského práva, jinak založeného, měla zhoubný účinek, totiž lpění na liteře zákona a abstraktní chápání práva; hospodářsky byla pak příčinou rozmachu loupeživého kapitalismu. Germánské právo naproti tomu, díky své zvykové formě, bylo pružné a neznalo ostrého rozdílu mezi legalitou a oportunitou; k těmto vzorům jest se dnes přikloniti.

Uznává se obecně, že Rosenberg vychází z nauky H. S. Chamberlaina; autor však upozorňuje na významný rozpor obou, pokud jde o hodnocení římského práva, k němuž se Chamberlain stavěl kladně. V tomto směru měl na Rosenberga hluboký vliv Oswald Spengler, který vyslovil názor, že justiniánské pojetí práva jest prodechnuto kulturou arabského okruhu, vtiskujícího právním normám rysy božské, magické neměnitelnosti, čemuž odpovídá pak kult litery zákona; v něm tkví právě příčina konfliktu práva a morálky. Srovnáváje názory Rosenbergovy s oficiálním programem německého hnutí, shledává autor rozdíl ve stanovisku vůči římskému právu (jež v programu strany není tak příkře odmítáno) a v úpravě organizace říše. V souhlasu s náměty Rosenbergovými jeví se ovšem v německé praxi právní snaha po rozšíření volného nalézání práva soudů a úřadů, vedoucí k setřetí rozdílu mezi politikou a legalitou. I když osvětlil velmi výstižně prameny nauky Rosenbergovy, označuje ji autor jako velmi originální. Přesvědčivá jest autorova námitka proti názoru, jakoby individualismus římského práva měl původ právě v rasově smíšeném Římě z dob císařských. Jinak pouští autor od kritického rozboru vyličených názorů, potýkáje, že nejde vlastně o specifický úkol právníkův.

Bylo by však zajisté velmi plodnou prací, srovnati Rosenbergovy úvahy s návrhy německé právní vědy na přebudování práva soukromého, jímž se má dospěti k nové konstrukci poměru osobnosti k národnímu společenství. Právo jednotlivce se tu nijak neopouští, nýbrž podkládá se pojmem cti (viz publikaci Hedemann J. W. a další autoři: *Zur Erneuerung des Bürgerlichen Rechts*). Stejně zajímavé by bylo, srovnati s názory Rosenbergovými rozpory německé teoretické, zda vůbec lze mluvit podle nového pojetí práva o veřejném právu subjektivním.
Dr. Vladimír Hrdlička.

IV. Jaroslav Krejčí: »O nezměnitelnosti tak zvané základní normy (ústavy v právně-logickém smyslu)«. (str. 163—170.) Autor nejprve vymezuje pojem t. zv. základní normy, probíraje názory jednotlivých nástupců normativní teorie. Oproti učení Kelsenovu a Merklovu souhlasně s Weyrem uvádí, že pojetí základní normy jen jako normy delegující je pochybné. Tato norma podle své noetické povahy nestanoví povinnost, nýbrž je toliko nezbytným předpokladem veškerého normativního poznávání. Autor však klade důraz na přesné rozlišování mezi základní normou v právně-logickém smyslu a základní normou v pozitivně-právním smyslu. Pokud však jde o otázku její změnitelnosti, uvádí nejprve minění jiných autorů a pak svoje, jež tlumočil již ve svém spise »Právní jevy v čase«, kde tvrdí, že původní norma v právně-logickém smyslu, pokud obsahuje ex post delegaci určitého empirického činitele (pojetí Merklovo), není nezměnitelná, avšak jak dále dovozuje, je změnitelná *jen teoreticky*, nikoli prakticky. Positivní původní norma, jako předpoklad platnosti norem z ní přímo nebo prostřednictvím jiných norem odvozených, není změnitelná (zničitelná) normou, která by byla s původní normou v přímé nebo nepřímé souvislosti delegační. Důsledným domyšlením dochází pak k právně-logickému zákonu, že odvozená norma není způsobilá, aby zničila normu, z níž je odvozena, pokud tato je důvodem její platnosti, při tom však zůstala součástí příslušného právního řádu. To pak je i důvodem praktické nezměnitelnosti původní normy v právně-logickém smyslu.

Bohumil Kučera: »Problém hierarchie právních norem mezinárodních«, (str. 187—201.). Není snad ožehavějšího, ale při tom naléhavějšího problému v mezinárodním právu nad onen, jemuž tu autor věnoval svou pozornost. Srovnáváje vnitrostátní právní řády s právem mezinárodním, dochází k závěru, že mezinárodní právo není tak dynamicky odstupňovaným souborem norem, jako je tomu u právního řádu vnitrostátního. Přesto však i zde lze sledovati určité hierarchické pořadí norem, odlišné ovšem od stupňů norem vnitrostátních, z něhož lze získati řešení konfliktů mezi normami jednotlivých stupňů. Končí svou úvahu poukazem na Itala Fedozziho, který prohlásil, že popření jednoty práv-

ních norem mezinárodních by znamenalo popření jakékoli systému v právu mezinárodním a vůbec popření vědy mezinárodního práva.

Doc. Dr. Jaroslav Pošváb: »O aplikaci právních norem soudy a úřady správními« (str. 235—244.). Autor dochází k závěru, že aplikace právních norem soudy a úřady správními je po stránce metodologické stejná, protože v obou případech jde o t. zv. aplikaci autoritativní. Avšak ani po stránce obsahové tu není zásadních rozdílů z předpokladu stejné obsahové náplně a to jak norem materiálních tak formálních. Aplikující orgán je totiž ve svých úvahách více či méně vázán větší či menší obsahovou šíří aplikovaných norem. V tomto rámci je pak soudce ve svých úvahách zcela nezávislý, kdežto správní úředník je povinen řídit se vůlí nadřízeného úřadu (instrukcí). Tento rozdíl je však ve své podstatě *relativní*, protože soudce je vlastně vázán podrobným obsahem normy již od zákonodávce a nemá prostě pro volnou úvahu místa, kdežto správní úředník operuje sice s normami zpravidla obsahově širšími, avšak je často vázán vůlí vyššího úřadu. Ostatně již sama existence nejvyššího správního soudu je důkazem správnosti tvrzení, že není zásadního rozdílu mezi aplikací správní a soudní. Autor touto prací podal pokračování své studie »O aplikaci právních norem«, otiskované v r. XXI. Časopisu pro právní a státní vědu.

Prof. Dr. Vladimír Vybrál: »Sociálně-filosofická problematika Aristotelovy nauky o spravedlnosti a přátelství«, (str. 205—317). Z nejvýznamnějších daňových zásad je zásada spravedlnosti, jež svými kořeny sahá až do základů řecké filosofie. Autor podává proto rozbor a výklad Aristotelovy filosofie, z níž si všímá nejdrobněji Aristotelova pojetí spravedlnosti a přátelství, pojmů to u Aristotela sousedících. Přichází tu v úvahu hlavně pojem t. zv. *rozdělující spravedlnosti*, jíž se rozumí princip pomoci slabšímu se strany silnějšího, tedy princip solidaristický. Výklad Vybrálův svědčí o tom, že tento finanční vědec se obírá danými problémy velmi důkladně, sestupuje až na samé základy filosofického vývoje, jak to dokázal již ve své knize »Německá teorie státního hospodářství«, Praha 1936.

V. Hospodářským otázkám v Kallabově počtě jsou věnovány tři práce, a to pojednání profesora Dra Engliše o »Obchodových daních a průmyslové výrobě surovin«, dále doc. Dra Chytila o »Vlnách hospodářské konjunktury« a doc. Dra Čákrta o »Legislativní technice finančního práva«. Tuto poslední studii Čákrtovu ponecháme mimo rámec úvahy o hospodářské části počty, neboť patří více do právního oboru a vymyká se možnosti posouzení očima národohospodáře. Nebyli tedy v Kallabově počtě zastoupeni všichni příslušníci brněnského teoretického okruhu národního hospodářství a finanční vědy pracemi z tohoto oboru a někteří přispěli naopak otázkami mimo hospodářský rámec, jako speciálně prof. Vybrál nebo právě zmíněný Čákrta.

Englišova úvaha (str. 77—81) zdůrazňuje jeho rozdělení daní s hlediska soutěživosti s cizinou na nepřímé a přímé soutěžní činitele. Nepřímí činitelé jsou povahy kapitálové a pracovní. Přímí soutěžní činitelé, jako daň obrátová, uhelná, dopravní atd., jsou dle známého označení daně obchodové. Engliš si všímá případu, kdy určité národní hospodářství neomezuje se na dovoz surovin, nýbrž kdy suroviny samo průmyslově vyrábí, kdy jde tedy o případ moderních syntetických surovin, zaujímajících místo surovin původu organického a získávaných dovozem. V systému obchodových daní za předpokladu, že dovoz surovin zůstává volný, pocítí země s průmyslovou výrobou tíživost obchodových daní mnohem intenzivněji. Je-li zavedena refundace obchodových daní při vývozu produktu, bude zapotřebí refundovati tyto daně také na domácí průmyslovou výrobu surovin, jichž dovoz jest bezcenný. Myšlenky profesora Engliše jsou důsledným dokončením zásad obchodových daní, jsou plně odůvodněny a nepřipouštějí kritiky.

Na str. 79 obsahuje Englišova stať tvrzení, že pokud cla vyvažují jen nerovnost obchodových daní doma a v cizině, mají vlastně povahu cel finančních.

Zdá se, že by toto tvrzení vyžadovalo doplnění, neboť obchodová daň jest částí výrobních nákladů a vyrovnání výrobních nákladů mezi domovem a cizinou jest účelem cel ochranných, nikoliv cel finančních. Vzhledem k tomu nesmělo by býti vykládáno Englišovo konstatování integrálně a větší váha příslušela by poznámce navazující na ně, že totiž často není možno ve cle rozlišiti funkci finanční od ochranné; tak jest totiž rozuměti podle mého soudu obratu »třeba by v nich nebylo možno přesně rozhraničiti tu a onu funkci«.

Mnohem více místa vyžádala si práce *Chytilova*: o »Vlnách hospodářské konjunktury«, (str. 93—143), označená v podtitulku vymezením: »se zvláštním zřetelem k cenovým záznamům jako podkladu úsudku o stavu hospodářství«. Tato studie jest novinkou v naší hospodářské literatuře. Jest obsáhlejší, než bývá zvykem pro příspěvky do oslavných publikací, avšak byla-li by kratší, těžko by byla čtenáři srozumitelná. I tak vyžaduje doplnění, kterého jí autor poskytl tím, že pod stejným názvem vydal ji znovu v podstatně rozšířené podobě jako samostatnou knihu, doplniv ji při tom označením »pojmoslovně-kritické studie« (vydal Orbis, 1939). Skutečně také jest Chytilovu práci chápati v přední řadě jako příspěvek k pojmoslovné problematice konjunkturální nauky, aniž by však směl býti ponechán stranou přínos k otázce cenového zkoumání, k jeho přeceňování ve zkoumání konjunkturálním a k problému studia hospodářské konjunktury vůbec. Bude povinností pracovníků v oboru konjunktury, aby věnovali Chytilově knize pozornost samostatnými referáty, ne-li knižními pracemi. V referátu o Kallabově počtě lze vyzdvihnouti zásluhu, kterou Chytil má, že právem kritizuje nepřesnosti pojmů a metod v konjunkturální nauce částých, a tím, vede k přesnosti myšlení a vyjadřování. Na druhé straně vděčíme konjunkturálnímu badání za mnoho zkušeností, byť i nepřesně vyjádřených, jež jsou neocenitelné pro další vývoj teorie. Není v Chytilově studii místa, kde by uznal, co konjunkturální badání pozitivního vědě přineslo a v čtenáři neznalém této skutečnosti snadno by mohl vzniknouti dojem, že Chytil studium konjunktury odsuzuje. Také Wagemannova osoba, ať ve vědě či praxi konjunkturálního zkoumání, není představitelem celé konjunkturální nauky; kritika jeho postoje nesmí býti proto zaměňována za stanovisko vůči nauce o hospodářském cyklu vůbec.

Doc. Dr. Alois Král.

VI. V různorodé skupině zbývajících šesti článků pojednává Boh. *Baxa* o »Spojení států v dějinném toku« (str. 17—31). Autor si tu všímá poměru, který vznikl při některých případech historických spojení dvou či více států. Jeho výklady jsou věnovány větší měrou spojením rázu státoprávního než mezinárodního, ke kterýmžto posledním počítá teorie, jak známo, i protektorát.

Pod názvem »Legislativní technika finančního práva« zabývá se Kazimír *Čakrt* na str. 45—61 otázkou, která daleko přesahuje zájem jen odborníků finančního práva. Jde o dílčí problém t. zv. emancipace berního práva od práva soukromého, pro niž se právě finančně-právní odborníci nechtějí spokojiti jen cestou, přesně danou pozitivními předpisy finančního práva, ale hledí ji docilovati i novým způsobem aplikace. Plodem těchto snah je normování zvláštních berních interpretačních pravidel, opřených o teorii t. zv. hospodářského výkladu berně-právních norem. Autor vysvětluje i odůvodňuje tuto teorii; pokud při tom praví, že ona míří především proti nesprávné interpretační metodě určité teorie soukromého práva, nepostihuje tím patrně celého jejího programu, který ve skutečnosti míří — jak to nejasněji vysvítá z posledního odstavce článku — k vytvoření vlastních právních pojmů. Tu se pak s hlediska celkového právního řádu zdá arci právníku, který není kameralistou, že prostředek pouhého interpretačního pravidla rozhodně by neskýtal záruku právní jistoty a legality, které přece jen musí podle našich pojmů zůstatí příkazem i pro toho, kdo v zájmu rostoucích potřeb státních bude k účelům berním hledět co nejdokonalěji vystihnout podstatu vztahů hospodářských.

V příspěvku Frant. *Čády*, »Sententia Brunnenis 536« (str. 63—75) je ve

Sborníku zastoupeno historickoprávní tema, které má jakýsi vztah k právu trestnímu. Arci jen nepřímě: pokud totiž v nadpisu uvedená sentence manipulu brněnského písaře Jana zaznamenává trestněprávní případ utopení děčka vlastní matkou. Čádu však předem zajímají problémy jiné: ze zvláštností obsahových i stylistických uvedeně sentence dovozují podrobným důkazem i vtipným úsudkem, že případ líčený v sent. 536 a hlavně způsoby jeho řešení, zaznamenané tu formou jakéhosi protokolu o sporných názorech několika skupin přísežných, jichž rozbor se současně podává, nejsou záznamem případu skutečného, ale »akademickým příkladem trestněprávním«, v němž autor manipulu chtěl ukázati své odborné legistické vzdělání, ale nechtě prozradil hlavně jeho chatrnost. Význam tohoto Čádova řešení netkví jen v dalším odhalení o povaze manipulu, nebo způsobu práce, vzdělání a konec konců i osobě jeho autora, nýbrž znovu ukazuje i neudržitelnost názoru, který v jednom z mínění přísežných připisovaných chtěl spatřovati zbytky praslovanských právních názorů. — Jen příležitostně poznamenáváme k nemožnému čtení Rösslerova vydání, o němž ani Čáda není v nejmenším na pochybách (srv. str. 65 pozn. 6), že v prvé větě textu bude třeba čísti: *quia... infans (nikoli infantis) submersus est cum matre*. Ve větě 11 (u Čády str. 63 ř. 6 zdola) *iudicium animi (nikoli indicium)*. Konečně v 6. větě od k. (u Č. str. 64 ř. 10 otišl. textu zdola) *necatio prolis (nikoli sobolis)*.

V článku »Metodologický problém moderní státovědy« (str. 211—19) chce ukázati Zd. *Neubauer*, že ve státovědě je možno a nutno v širším rozsahu než dosud použití i pravidel odkrytých v metodologii normativní a teleologické, neboť i politické ideologie (kterými se dnešní státověda musí víc než jindy zabývatí) nejsou v podstatě ničím jiným než normovými soubory nebo teleologickými souhrny postulatů.

Jen nemnoho čtenářů si plně uvědomí, jak mnoho kritické práce je ukryto za výklady Jana *Vážného* »K problému pupillární substituce« (str. 285—95). Autor tu totiž otiskuje svou základní thési o pupillární substituci, jejíž podrobný důkaz podává v publikaci italské, která také teprve umožní plně oceniti výsledky k nimž V. dochází. V rozporu s dosavadním názorem, který v původní pupillární substituci viděl ustanovení dědice otcí, zastává tu V., že se historický vývoj bral opačně, takže pup. substituce byla původně successí po pupillovi a teprve později došlo k jejímu pojetí jakožto successi po pupillovi, smíšené s elementy successi po zůstaviteli.

Poslední příspěvek, o němž zbývá referovati, týká se akademického oboru jubilantova. Frant. *Weyr* rozbírá »Studium filosofie na našich právnických fakultách« (str. 319—327), které pozoruje za stavu před reformou z r. 1939 a po ní. Pochopitelně všímá si při tom nejvíce nové přednášky »Úvod do právního a hospodářského myšlení«, která již svým označením ukazuje, že tu byla zařazena do studijního programu přednáška noetická. Autor arci právem lituje, že reforma zůstala na pouhém »zabezpečení« této přednášky a jejím »doporučením« posluchačům, aniž by ji učinila povinnou nebo dokonce z ní předepsala zkoušku. Přání, kterým končí tento článek, aby Jaroslav Kallab byl ještě dlouho mezi těmi, kteří svým činem odstraňují jakékoli nedostatky platné úpravy studií, vyslovuje jistě nejen mínění těch, kdož přispěli do úctyhodného Sborníku Kallabova, ale i všech jeho čtenářů.

M. B.

Literární zprávy odkládáme do příštího čísla.

Red.